

Afrikaan kan betalen met simpel sms'je

Met de smartphone betalen voor een ritje met de minibus in Nairobi.

foto sven torfinn, hh

Eenvoudige lokale innovaties helpen Afrika vooruit

JOOST VAN EGMOND, REDACTIE
BUITENLAND

Nog maar een paar jaar geleden zag de overgrote meerderheid van de bevolking in Afrika geen alternatief voor cash-transacties. Banken waren hoogdrempelig, de traditionele geldtransferbedrijven duur.

De opmars van de mobiele telefoon heeft dat drastisch veranderd. Het leidde tot nieuwe toepassingen zoals sms-bankieren. Het kan bij de kiosk op de hoek, de overhead is minimaal en de transactiekosten zijn laag. Mobiele betalingsmethoden zoals het Keniaanse M-Pesa zetten de financiële wereld op zijn kop. Terwijl Europa experimenteert met contactloos betalen, bereikt Afrika met een simpel sms'je globaal hetzelfde resultaat.

Dit soort Afrikaanse technische toepassingen staan bekend als: frugal innovation, innovatie door versobering. Moderne technologie in een nieuw en soberder jasje om het bereikbaar te maken voor lage inkomens. Het varieert van handwastabletten voor in koud water tot ultragoedkope auto's of een bouw-het-zelf-weerstation voor een habbekrats.

De versobering is in korte tijd hard gegaan, en dat geldt ook voor de beeldvorming. "Een paar jaar geleden was er nog een hieperdepiepstemming", zegt ontwikkelingseconoom André

Leliveld van het Center for Frugal Innovation in Africa, een samenwerkingsverband van drie Nederlandse universiteiten. "Het idee was dat deze benadering de grote ontwikkelingsvraagstukken kon aanpakken."

Versobering werd groots aangepakt, zoals met de 100-dollarlaptop. Hoewel het prijskaartje uiteindelijk dichterbij de 200 dollar lag, bracht die een goedkope functionele computer massaal naar schoolkinderen in ontwikkelingslanden. De stichting achter het project distribueerde miljoenen exemplaren, maar merkte dat de apparaten soms nauwelijks werden gebruikt en de gehoopte resultaten op school uitbleven. De goedkope computer stierf een zachte dood.

De jubelstemming is inmiddels zelf versoberd. "Er komen nu langzaam studies waarmee je de impact die zulke uitvindingen op de ontwikkeling van een land hebben, kunt meten", zegt Leliveld. "Wat je in ieder geval merkt, is dat je dit niet puur van buitenaf kunt doen. Je hebt lokale kennis en kunde nodig om het product te laten landen. Innovatie vindt niet in een vacuüm plaats. Als de omgeving niet meewerkt, dan slaagt het niet."

Vandaar dat hét succesverhaal van de sobere revolutie het mobiel betalen is, dat veelal door lokale ondernemers wordt opgezet. Mobiel betalen op zich blijkt voorlopig nog geen wonderen te verrichten. Economische ongelijkheid verandert er niet door. Toch heeft het wel de geldcirculatie gestimuleerd, ondervond Iva Pesa, die onderzoek deed naar mobiel betalen in de Zambiaanse stad Kitwe. Zij zag veel praktijkvoorbeelden van positieve effecten op de economie, zoals een kledinghandelaar die dankzij mobiel betalen niet meer naar de hoofdstad hoefde te reizen om zijn voorraad aan te vullen. In de korte tijd dat mobiel betalen in Zambia

mogelijk is, heeft 14 procent van de bevolking het al gebruikt.

Versobering heeft een groot potentieel, denkt Leliveld, vooral in de energiesector of de dienstverlening. Het kan waardevolle inzichten opleveren die ook gebruikt kunnen worden in rijke landen. Neem versoberde mobiele apparaten voor een zwangerschapsecho, die nu volop in Afrika worden verspreid. Het lijkt een prima alternatief voor een bezoek aan het ziekenhuis. Dat is wellicht ook de toekomst voor Europa.

Weerstation, nu met 99 procent korting

Een disdrometer is een apparaatje waarmee je regendruppels kunt analyseren. De TU Delft ontwikkelt er één voor ongeveer 10 euro, 1 procent van de gangbare prijs. Het is het begin van wat een versoberd weerstation à 300 euro moet worden, zonder bewegende delen en energie-efficiënt. Daarvan moeten er uiteindelijk 20.000 door het hele Afrikaanse continent worden geplaatst. Als het lukt, zal dat netwerk de kennis over het weer en de weersvoorspelling drastisch verbeteren. Boeren kunnen zo beter anticiperen op het weer.